

ایمنی، امنیت و سلامت در کتابخانه‌ها

از آنجایی که کتابخانه‌های با من بخوان روزانه میزبان کودکان در گروه‌های سنی مختلف‌اند، بهتر است با مسائل ایمنی در کتابخانه آشنایی کامل پیدا کرده و از رخ دادن هرگونه حادثه تا حد امکان جلوگیری کنیم.

در این جزوه به موارد احتمالی که در کتابخانه ممکن است اتفاق بیافتند اشاره خواهد شد و راه‌های جلوگیری، مقابله و مدیریت بحران را به شما آموزش خواهیم داد. هدف از طراحی و ارائه این مطالب جلوگیری از احتمال رخ دادن حوادث یا مدیریت مناسب حوادث است. مواردی که در این جزوه به آن‌ها اشاره شده است را می‌توان در گروه‌های سلامت، امنیت و ایمنی کتابخانه قرار داد.

لازم به یادآوری است که هر کتابخانه با توجه به شرایط منطقه‌ای، فضای کتابخانه و مدیریت مرکز، ممکن است نتواند تمامی نکات ذکر شده در این دستورالعمل را اجرا کند. بنابراین از کتابداران و مسئولین کتابخانه تقاضا می‌شود تا با شناخت شرایط و مطالعه این دستورالعمل، پس از هماهنگی با مسئول با من بخوان در منطقه خود، به اجرای موارد امکان‌پذیر برای کتابخانه خود بپردازند.

در پایان این جزوه، چک‌لیستی برای ایمنی و سلامت کتابخانه‌ها آمده است که با بررسی موارد موجود در آن می‌توانید به بالابردن ایمنی کتابخانه‌ی خود، کمک کنید.

فهرست

۴	مقدمه
۴	چرا باید آموزش ببینیم؟
۴	چرا آمادگی ضرورت دارد؟
۵	نقش‌ها و مسئولیت‌ها
۵	وظایف مؤسس کتابخانه
۵	وظایف کلی کتابدار و فرد مسئول
۶	وظایف گروه پیگیری و نظارت بر کتابخانه‌های با من بخوان
۶	قوانین کلی ایمنی
۸	بخش ۱ - پیش از آغاز فعالیت کتابخانه
۹	۱-۱. الزامات کلی
۱۰	۲-۱. محافظت فیزیکی (غیر الکترونیک) از کتابخانه
۱۰	۳-۱. محافظت الکترونیک از کتابخانه
۱۱	۴-۱. روشنایی
۱۱	۵-۱. کیفیت هوا
۱۲	۶-۱. گرمایش و سرمایش در کتابخانه
۱۳	۷-۱. برق
۱۵	بخش ۲ - زمان فعالیت کتابخانه
۱۶	استانداردهای ایمنی برای جلوگیری از وقوع حادثه و چگونگی رفتار هنگام وقوع
۱۶	۱-۲. الزامات کلی
۱۶	۲-۲. امنیت جانی کودک
۱۷	۲-۳. سوانح و بیماری‌ها
۱۸	۲-۴. آتش
۲۰	۲-۵. طوفان‌های زمستانی

۲۰	۲-۶. زلزله
۲۲	۲-۷. سیل
۲۳	۲-۸. سرقت، دزدی و جرم و جنایت
۲۴	شماره تماس‌های ضروری
۲۵	تجهیزات ایمنی و امدادی مورد نیاز
۲۵	تجهیزات ایمنی
۲۵	تجهیزات امدادی
۲۷	چک لیست ایمنی در کتابخانه‌ها
۳۰	چک لیست سلامت در کتابخانه‌ها
۳۱	منابع

چرا باید آموزش ببینیم؟^۱

حوادث و رخداد‌های طبیعی سالانه جان صدها هزار نفر را می‌گیرند. کشور ایران نیز در زمره پنج کشور اول حادثه‌خیز در جهان است. هر یک از حوادث و رخداد‌های طبیعی برای شهروندان و زیرساخت‌های جامعه می‌تواند عواقب بلندمدتی به همراه داشته باشد. از سویی دیگر اگر در جامعه حادثه‌ای روی بدهد، دولت و سازمان‌های امداد‌رسان اقدام به ارائه کمک خواهند کرد، اما شهروندان نیز خود باید آماده باشند.

چرا آمادگی ضرورت دارد؟

هم‌چنین آمادگی عمومی در برابر حوادث و رخداد‌های طبیعی دو فایده مهم دارد:

۱- موجب کاهش ترس و اضطراب و نیز کاهش خسارات ناشی از سوانح می‌شود. جامعه، خانواده و شهروندان باید بدانند که به هنگام وقوع آتش‌سوزی چه باید بکنند و به هنگام وقوع توفان، زلزله یا سیل به کجا پناه ببرند. مردم باید آماده باشند تا به هنگام ضرورت خانه‌های خود را ترک کنند و در پناهگاه‌های عمومی استقرار یابند. در چنین اوضاعی شهروندان باید بدانند چگونه نیازهای اولیه پزشکی خود را تأمین کنند.

۲- مردم با انجام اقداماتی می‌توانند دامنه خسارات ناشی از سوانح را کاهش داده (از جمله وسایلی که در جریان زمین‌لرزه احتمال سقوط آن‌ها می‌رود) یا به طور کلی خود را از گزند خطر دور نگه دارند.

امنیت کتابداران، اعضا و مراجعه‌کنندگان مهم‌ترین نگرانی هنگام رخ دادن حادثه است. این دستورالعمل راهنمایی برای چگونگی ایمن‌سازی کتابخانه‌های با من بخوان است و در آن علاوه بر چگونگی مدیریت بحران و عمل هنگام وقوع سوانح، به نکاتی اشاره می‌شود که هنگام ساخت یا طراحی فضای کتابخانه و هم‌چنین هنگام فعالیت کتابخانه باید مورد توجه قرار گیرند

نقش‌ها و مسئولیت‌ها

وظایف مؤسس کتابخانه

پیش از آغاز فعالیت کتابخانه، باید به فضایی که کتابخانه در آن راه‌اندازی خواهد شد، توجه کرد. مؤسس کتابخانه باید با توجه به استانداردهای ایمنی اولیه مورد نظر برای افتتاح کتابخانه با من بخوان، فضا را انتخاب کند. همچنین باید برای فراهم‌آوری ملزومات اولیه ایمنی، مانند کیسول آتش‌نشانی، جعبه کمک‌های اولیه، کنترل کیفیت هوا و کنترل برق‌کشی با کتابخانه هم‌کاری داشته باشد.

همچنین مؤسس کتابخانه باید برای آموزش کتابدار پیشنهادی در زمینه‌های مرتبط با ایمنی، امنیت و سلامت کتابخانه اقداماتی انجام دهد. وی وظیفه دارد تا برنامه‌ای مشخص انتقال این مباحث به کتابدار داشته باشد و پیگیری و بررسی‌های لازم را در این زمینه انجام دهد.

وظایف کلی کتابدار و فرد مسئول

- یادگیری و تمرین موارد احتیاطی مربوط به شغل خود و شرکت در دوره‌های آموزشی مرتبط؛
- در صورت نداشتن آگاهی کافی و نگذردن دوره‌های آموزشی، از استفاده از وسایل ایمنی خودداری کنید؛
- چنان‌چه پس از آموزش و فعالیت در کتابخانه، در مسئله‌ای دچار شک و تردید شدید، درخواست آموزش دوباره کنید؛
- قبل از استفاده از هر وسیله باید از کارکرد درست آن مطمئن باشید، پس بهتر است پیش از رخ دادن حوادث آن را امتحان کنید؛
- برای بازدیدهای دوره‌ای توسط آتش‌نشانی، مراکز برق و دیگر سازمان‌ها پیگیری و برنامه‌ریزی کنید؛
- از وسایل آسیب‌دیده و وسایلی که به درستی کار نمی‌کنند استفاده نکنید و هرگونه خرابی را به مسئول منطقه یا مسئول پیگیری کتابخانه، گزارش دهید و برای تعمیر آن‌ها از افراد متخصص کمک بگیرید؛

– تمامی صدمات و حوادث باید به مسئول منطقه و یا مسئول پیگیری کتابخانه، گزارش شوند؛ در صورت نیاز به رسیدگی پزشکی، این اقدام باید بدون تاخیر انجام گیرد؛

– هر گونه نگرانی و هرگونه رفتار مشکوک و خطرناک باید به مسئول منطقه و یا مسئول پیگیری کتابخانه، گزارش شود.

وظایف گروه پیگیری و نظارت بر کتابخانه‌های با من بخوان

گروه پیگیری و نظارت کتابخانه‌های با من بخوان، با خواندن گزارش‌های ارسالی از سوی کتابداران و ارتباط مستمر با آن‌ها، در جریان اتفاقات و نحوه فعالیت در کتابخانه‌ها قرار می‌گیرد. با اعلام نیاز از سوی کتابخانه، وظیفه این گروه است تا در صدد رفع نیاز و مشکل برآید. کتابدار باید هرگونه نیاز در رابطه با تامین و بالا بردن امنیت کتابخانه خود را به گروه پیگیری منتقل کند؛ هم‌چنین در صورت بروز هر مشکلی، اعم از خرابی سیم‌کشی برق، کار نکردن وسایل گرمایشی و سرمایشی، بروز سانحه برای یکی از کودکان، خرابی ناشی از رخدادهای طبیعی و یا هر مشکل دیگر نیز باید گروه پی‌گیری باید در جریان قرار گیرد. گروه پیگیری وظیفه دارد بر اجرای درست قوانین و رعایت موارد ایمنی و امنیتی در کتابخانه‌های با من بخوان، نظارت داشته باشد.

قوانین کلی ایمنی

– از وجود کپسول آتش‌نشانی در مرکز خود مطمئن شوید و روش استفاده از آن را بیاموزید؛

– محل فرارگیری کپسول آتش‌نشانی کتابخانه و یا مدرسه خود را شناسایی کنید و نسبت به استاندارد بودن کپسول و محل قرارگیری آن اطمینان حاصل کنید؛

– لازم است در محیط کتابخانه، جعبه کمک‌های اولیه وجود داشته باشد و روش استفاده از محتویات آن برای کتابدار و مسئول کتابخانه روشن و واضح باشد؛

– ابزار و وسایل باید برای جلوگیری از حادثه‌هایی مانند افتادن، سر خوردن و برخورد‌ها در جایی مطمئن نگهداری شوند؛

- از نصب دقیق و محکم وسایلی که به دیوار می‌زنید اطمینان حاصل کنید (برای نمونه اتصال قفسه‌های کتاب به دیوار)؛
- هر وسیله‌ای که ممکن است ایجاد خطر کند و یا باعث زمین و سکندری خوردن بشود، از سر راه بردارید؛
- از وسایل تیز و خطرناک تا حد ممکن استفاده نکنید و یا اگر مجبور به استفاده از آنها هستید بسیار مراقب باشید؛
- محلول‌ها و مواد شیمیایی را در ظرف‌های مطمئن با برچسب نام آنها در قفسه‌ای مشخص و دور از دسترس کودکان قرار دهید.

بخش ۱

پیش از آغاز فعالیت کتابخانه

در این قسمت به موارد و نکاتی اشاره خواهد شد که چه هنگام ساخت فضایی برای کتابخانه و چه در زمان طراحی کتابخانه در یک فضای از پیش ساخته شده، باید به آن‌ها توجه کرد.

۱-۱. الزامات کلی

مکانی که برای کتابخانه ساخته یا در نظر گرفته می‌شود باید شرایط زیر را داشته باشد:

۱- محل کتابخانه کودک و نوجوان باید صورت امکان در طبقه همکف واقع شده باشد؛

۲- محل و شیوه دستیابی به کتابخانه با شرایط کودکان با نیازهای ویژه متناسب باشد؛

۳- شرایطی مانند نور کافی، هوای مناسب و ایمنی در آن فراهم شده باشد؛

۴- مساحت کتابخانه به نسبت تعداد دانش‌آموزان و امکانات مدرسه ممکن است در حد وسعت یک کلاس، کمتر و یا بیشتر از آن باشد؛

۵- هنگام ساخت بنایی که از ابتدا برای کتابخانه در نظر گرفته می‌شود، باید به مقاومت مصالح توجه کرد؛ زیرا مجموعه کتاب سنگین است و در طی زمان به بار آن افزوده می‌شود.

۶- مسئله عایق‌بندی سقف‌ها و پنجره‌ها دارای اهمیت خاصی است زیرا گاهی در اثر رطوبت و نشست آب، منابع کتابخانه آسیب جدی می‌بینند.

۷- پله و پلکان‌های مراکز یکی از کانون‌های خطر و حادثه برای کودکان است و دیدن کودکان در پلکان با ازدحامی که به وجود می‌آید خطرناک است؛ به همین خاطر لازم است پلکان عریض و کوتاه، و در صورت لزوم مجهز به نرده و دستگیره در طرفین باشد. همچنین کنترل ایاب و ذهاب کودکان در کاهش خطر موثر است. تامین نور کافی نیز از شرایط الزامی ایمنی پله‌ها و راهروها است. راه پله‌های باریک و شیب‌دار، با نور کم، پرخطر محسوب می‌شوند.

۸- هنگام طراحی در ورودی کتابخانه باید به این نکته توجه شود که در به سمت بیرون باز شود؛ این نکته برای خروج اضطراری از فضای کتابخانه در زمان خطر و وقوع حادثه بسیار کلیدی است.

۹- سقوط سنگ و کاشی از نماهای ساختمان می‌تواند جان کودکان را تهدید کند. لذا بازرسی دقیق این سنگ‌ها و محکم کردن آن‌ها بر دیوارها به وسیله پیچ‌های آهنین توصیه می‌شود.

۲-۱. محافظت فیزیکی (غیر الکترونیک) از کتابخانه

از اولین اقدامات در ایمن کردن یک کتابخانه، بررسی درها و پنجره‌های آن است. محافظت فیزیکی و ایمن‌سازی درها و پنجره‌ها امر مهمی است که در مرحله ساخت و پیش از شروع به کار کتابخانه باید انجام شود.

برای ایمن کردن پنجره‌ها می‌توان از قفل، نرده، محافظ و شیشه‌های ضد سرقت استفاده کرد. تمامی پنجره‌هایی که برای دسترسی به آن‌ها به نردبان نیازی نداریم (مانند پنجره‌هایی که در طبقه همکف هستند، آن‌هایی که از سقف دسترسی به آن‌ها راحت است و پنجره‌هایی که نزدیک به لوله‌های روی نمای ساختمان هستند) باید با قفل ایمن شده باشند. اگر کتابخانه ظرفیت و پتانسیل این را دارد که مورد سرقت قرار گیرد، استفاده از نرده، محافظ و شیشه‌های ضد سرقت توصیه می‌شود. برای ایمن‌سازی درها نیز از انواع قفل‌ها و کرکره‌های آهنی استفاده کنید. با استفاده از قفل‌های معمولی میزان ایمنی کتابخانه را بالا می‌برید.

* در ایمن‌سازی پنجره‌ها به این نکته باید توجه شود که هنگامی که به هر دلیلی افراد درون کتابخانه گیر افتاده باشند، شاید تنها راه خروج آن‌ها پنجره باشد؛ پس نرده‌ها باید طوری طراحی شوند که در شرایط بحران بتوان برای خارج کردن افراد از کتابخانه، از پنجره‌ها استفاده کرد.

۳-۱. محافظت الکترونیک از کتابخانه

برای محافظت الکترونیک می‌توانید با استفاده از آژیرها در جاهای مختلف کتابخانه مانند درها، پنجره‌ها و فضاهای داخلی رفت و آمدها را کنترل کنید؛ از سیستم‌های حساس به حرکت و یا لرزش برای بالا بردن امنیت کتابخانه استفاده می‌کنند.

دوربین‌های مداربسته نیز راهی برای محافظت الکترونیک از کتابخانه‌اند.

۴-۱. روشنایی

کتابخانه باید دارای روشنایی کافی باشد. روشنایی ضعیف در محوطه‌های گوناگون کتابخانه و از جمله نواحی خلوت و دور افتاده می‌تواند به منزله تهدید برای سلامت انسان‌ها باشد. تدابیری باید اندیشیده شود تا کتابخانه به یک سیستم روشنایی مناسب مجهز شود، به‌خصوص در جاهایی که احتمال وقوع خطر در آن‌ها بیشتر است؛ مانند راهپله‌ها.

چون در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی بیشترین ساعات استفاده از کتابخانه در روشنایی روز است بهتر است در حد امکان از نور طبیعی بهره برد و در صورت ضرورت برای جلوگیری از تابش مستقیم آفتاب در بعضی فصول سال می‌توان از انواع سایه‌بان‌ها استفاده کرد. اما در بیشتر موارد نور طبیعی به تنهایی کافی نیست و باید از نورهای مصنوعی نیز کمک گرفت. نور مصنوعی مضرات آفتاب را ندارد و تغییر و تنظیم آن در اختیار انسان است. هنگام استفاده از نور مصنوعی باید توجه داشت که نورهای خیره‌کننده و شدید باعث خستگی چشم می‌شوند و تولید گرما می‌کنند، این گرما نباید در حدی باشد که باعث گرم شدن آزاردهنده‌ی فضای کتابخانه شود.

۵-۱. کیفیت هوا

تنظیم و کنترل هوای کتابخانه هم از جهت آسایش مراجعان و هم از نظر حفاظت و نگهداری منابع حایز اهمیت است. در بعضی شرایط وجود در و پنجره‌ها برای این منظور کافی است ولی تهویه طبیعی موقتی است و هنگام تغییر درجه حرارت هوا ممکن است چندان مفید نباشد. اگر ساختمان دارای سیستم تهویه مرکزی است حتما در کتابخانه هم در محل‌های مختلف دریچه‌هایی برای این منظور تعبیه شده است، در غیر این صورت باید به تناسب وسعت کتابخانه در یک یا چند محل از هواکش‌هایی استفاده کرد که کاملا بی‌صدا باشند و قادر باشند پیوسته هوای کتابخانه را سالم و سبک نگه دارند. در برخی کتابخانه‌های آموزشگاهی که فضای آن‌ها چندان بزرگ نیست نصب یک دستگاه هواکش بی‌صدا برای این منظور کافی است.

تهویه فضا باید به صورتی باشد که کودکان و کتابداران و افراد حاضر در کتابخانه، همیشه هوای تازه و سالم تنفس کنند. کتابخانه می‌بایست مجهز به سیستم تهویه مطلوبی شود. درجه حرارات و رطوبت آن در حد متعادل باشد و از ورود گرمای بیش از حد و جریان باد و هوای سرد به داخل ساختمان کتابخانه جلوگیری به عمل آید. همچنین محیطی عاری از دود و گرد و غبار باشد. بهترین درجه حرارت برای کتابخانه که هم آسایش اعضا و کتابدار را تامین کند و هم زبانی برای منافع کتابخانه نداشته باشد، بین ۲۰ تا ۲۴ درجه سانتی‌گراد است. همچنین بهترین سطح رطوبت برای نگه‌داری مجموعه‌های کاغذی بین ۴۵ تا ۵۵ درجه است.

۱-۶. گرمایش و سرمایش در کتابخانه

برای سیستم گرمایشی کتابخانه، تا جایی که امکان دارد باید از سیستم گرمایشی ایمن استفاده کرد. اگر تنها راه گرم کردن محیط استفاده از بخاری‌های نفت‌سوز بود، لازم به ذکر است که این بخاری‌ها خطرات مختلفی برای کودکان ایجاد می‌کنند، مانند:

- سوختگی کودکان در اثر تماس با بخاری؛
 - ایجاد آتش‌سوزی به‌علت واژگون شدن بخاری و یا دست کاری درجه آن؛
 - ریختن نفت سرد در کوره داغ بخاری و در نتیجه تبخیر شدن و آتش گرفتن و یا انفجار آن؛
 - مسمومیت گازی کودکان در محیط، به‌صورت تدریجی، بر اثر بد سوختن بخاری، یا نشستن دود از دودکش و لوله‌های رابط به داخل فضای کتابخانه، یا پس زدن گازها به‌علت مسدود شدن دودکش‌ها.
- در بعضی مناطق و کتابخانه‌ها که از بخاری گازی و یا نفت‌سوز استفاده می‌شود، بهتر است به نکات زیر توجه شود:
- بهتر است از بخاری‌های دودکش‌دار استفاده کنید؛ زیرا داشتن بخاری‌های بدون دودکش در محیط‌های کوچک و بدون تهویه مناسب هوا ممنوع است و می‌تواند باعث مسمومیت و گازگرفتگی شود؛

- در هنگام خرید بخاری، توجه کنید که حتما به سیستم حساس به میزان اکسیژن (ODS) مجهز باشد؛
- اگر در اتاق دریچه کولر وجود دارد، قبل از استفاده از بخاری حتما آن را ببندید؛
- بخاری را دور از پرده و دیگر وسایل قابل اشتعال قرار دهید؛
- بخاری خارج از مسیر رفت و آمد باشد تا ضربه‌ای به آن وارد نشود و روی سطح شیب‌دار نیز قرار نگیرد؛
- قبل از استفاده دوباره از بخاری در سال بعد، داخل دودکش‌ها را از دوده تمیز نموده؛
- وسایل خیس را برای خشک شدن نزدیک و یا روی بخاری قرار ندهید؛
- علائم مسمومیت گازی را بشناسید و در صورت مشاهده آن در فردی، اقدامات لازم را انجام دهید و او را به فضای آزاد و باز منتقل کنید؛
- علائم مسمومیت گازی می‌توانند شامل خستگی بیش از حد، کاهش قدرت عضلانی، سردرد، تهوع و استفراغ، خواب‌آلودگی و سرگیجه باشد.

شماره خرابی گاز: ۱۹۴

۱-۷. برق

یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد حادثه، به ویژه در فصل زمستان با هوای مرطوب و زمین خیس، برق است.

- کلیه فیوزها از نوع خودکار انتخاب و بعد از کنتور نصب شوند؛
- همه سیم‌کشی‌های کتابخانه به وسیله یک متخصص، محاسبه و از نوع مناسب انتخاب و به طور دقیق نصب گردند؛ سیم‌کشی می‌تواند داخل داکت باشد و یا به‌طور زیرکار. در هر صورت نیاز است یک متخصص در سیم‌کشی کتابخانه نقش داشته باشد؛

- پریزهای برق باید تا حد امکان محافظ داشته باشند که برای کودکان اتفاقی نیافتد؛

- اگر کتابخانه در ساختمانی راه‌اندازی می‌شود که از قبل ساخته شده بود، کلیه کلیدها و پریزها ماهانه بازرسی و برای پریزها روپوش مخصوص ایمنی در نظر گرفته شود و یا از نوعی انتخاب گردند که کودکان نتوانند به راحتی میخ، میله فلزی و یا چیز دیگری در آن فرو کنند؛

- از یک پریز نباید در آن واحد بیش از یک انشعاب گرفت. گرفتن بار بیش از اندازه از یک پریز باعث گرم شدن سیم و ایجاد اتصالی و آتش‌سوزی می‌شود؛
- سیم‌کشی‌های موقت در محوطه باز، روی شاخه درختان و دیوارها نباید انجام شود؛

- کلیه تاسیسات برقی می‌بایست در جعبه ایمن و محفوظ نصب و درب آن قفل شود تا از دست کودکان کنجکاو در امان باشد و روی جعبه علامت خطر و عبارت «دست نزنید» نوشته شود؛

- در کل وسایل الکترونیک باید دارای حافظ بوده و طوری ساخته و نصب و به‌کار برده شود که خطر برق‌زدگی و آتش‌سوزی وجود نداشته باشد.

شماره تماس اتفاقات برق: ۱۲۱

بخش ۲

زمان فعالیت کتابخانه

استانداردهای ایمنی برای جلوگیری از وقوع حادثه و چگونگی رفتار هنگام وقوع

۱-۲. الزامات کلی

- آرامش خود را حفظ کنید؛ در هنگام وقوع حادثه داد نزنید؛ هراس و وحشت می‌تواند بیشتر از خود حادثه صدمه بزند؛
- در صورت نیاز با شماره اضطراری مربوطه تماس بگیرید و از آن‌ها کمک بخواهید؛
- اگر در مرکز خود آژیر خطر دارید، حتما با زنگ آن آشنا باشید و به آن توجه کنید؛
- با راه خروجی از کتابخانه، محل کلید خاموش کردن آژیر و محل قرارگیری کیپسول آتش‌نشانی آشنا باشید؛
- اگر در کتابخانه کودکی با نیاز ویژه حضور دارد حتما به او کمک‌های لازم را برسانید.

۲-۲. امنیت جانی کودک

- مسئله‌ی مهمی که در حوزه امنیت مطرح می‌شود، امنیت جانی کودکان است. علاوه بر این‌که وسایلی که ممکن است به کودک آسیب برسانند نباید در محیط کتابخانه باشند، باید مراقب رفتارهای آسیب‌رسان آن‌ها نیز باشید. رفتارهایی که ممکن است به خودشان و یا وسایل کتابخانه آسیب برساند؛ مانند لگد زدن به در یا مشت زدن به پنجره.
- باید حواستان به کودکان باشد و چنان‌چه آثاری از خشونت خانگی و یا آزار جنسی در کودکان دیدید یا اگر با شما راجع به این مسائل صحبت کردند، با توجه به شناختی که از فرهنگ محل سکونت خود دارید، اقدامی برای این مسئله بکنید. می‌توانید با **اورژانس اجتماعی با شماره ۱۲۳** تماس بگیرید. همچنین می‌توانید به **اورژانس بهزیستی با شماره ۱۴۸۰** زنگ بزنید.

۲-۳. سوانح و بیماری‌ها

پیشگیری

با رعایت کردن نکات کلی ایمنی که پیش‌تر در صفحه پنج بیان شد، می‌توان از رخ دادن بسیاری از سوانح جلوگیری کرد.

– احتمال سر خوردن کودکان به علت خیس بودن کفش‌ها در زمستان و یا شستشوی کف ساختمان با مواد ضدعفونی‌کننده وجود دارد که به این مورد نیز باید توجه کافی انجام شود.

– راه‌های دستیابی به پشت بام و بالکن ساختمان می‌بایست تحت کنترل شدید بوده و در صورت لزوم قفل شوند. اما کتابدار و مدیریت ساختمان باید از محل قرارگیری کلید آن‌ها خبر داشته باشند تا در شرایط اضطراری اگر نیاز به رفتن به پشت‌بام بود سریع اقدام کنند. رفتن کودکان به پشت بام در اثر کنجکاوی و یا به هر دلیل دیگری می‌تواند حوادث جدی به همراه داشته باشد.

* با توجه به همه‌گیری ویروس کرونا و نیاز به رعایت پروتکل‌های بهداشتی در کتابخانه‌ها، راهنمایی با همین موضوع به پیوست این دستورالعمل برای شما ارسال خواهد شد.

در صورت وقوع حادثه

شماره تماس اورژانس: ۱۱۵

– به صورت شفاهی و با آرامش از فردی متخصص و آگاه (اگر در نزدیکی هست) کمک بخواهید؛

– اگر نیاز بود با نیروهای امداد (اورژانس) تماس بگیرید؛

• اطلاعات مورد نیاز آن‌ها مانند موقعیت مکانی شما، نوع سانحه یا بیماری، وضعیت فرد (تنفس، خون‌ریزی، هوشیاری)، سن و جنسیت فرد را در اختیار مسئول امداد قرار دهید؛

• تا زمانی که به شما نگفتند، تلفن را قطع نکنید؛

- فردی که آسیب‌دیده است، یا حالش خوب نیست را تکان ندهید (اما در صورتی‌که، خطر چیزی مانند آتش باشد، جابه‌جا کردن نیاز است)؛
- اگر حال خودتان خوب است، فرد آسیب‌دیده را ترک نکنید.

۴-۲. آتش

پیشگیری

- اگر ساختمان شما مجهز به آژیر خطر و سیستم اعلام حریق است، از کارکرد درست آن اطمینان پیدا کنید؛
- با توجه به فضای کتابخانه و با مشورت با مسئول آتش‌نشانی، کپسول مناسب برای کتابخانه خود تهیه کنید؛
- از کارکرد درست کپسول آتش‌نشانی خود آگاه باشید؛
- آموزش‌های لازم برای کار با کپسول آتش‌نشانی و چگونگی رفتار حین آتش‌سوزی را ببینید؛
- برای بازدیدهای دوره‌ای فردی از سازمان آتش‌نشانی برنامه‌ریزی و هماهنگی‌های لازم را انجام دهید؛
- در چیدمان فضا توجه کنید که قفسه‌های کتاب با کمی فاصله از هم قرار گیرند تا در صورت آتش‌سوزی باعث انتقال سریع آتش به همه قفسه‌های کتاب نشود.

در صورت وقوع حادثه

شماره آتش‌نشانی: ۱۲۵

- آرامش خود را حفظ کنید؛
- در صورتی که متوجه آتش‌سوزی در فضای کتابخانه شدید و یا آژیر به صدا درآمد، فضا را تخلیه کنید؛
- هنگام تخلیه کتابخانه، چراغ‌ها را روشن بگذارید؛
- از محل قرارگیری کپسول آتش‌نشانی آگاه باشید؛

– استفاده از کپسول آتش‌نشانی؛ تنها در صورتی که آتش کوچک و قابل مهار کردن باشد. (حتما نحوه استفاده از کپسول را پیش از آن آموخته و تمرین کرده باشید)

– اگر کتابخانه در طبقات بالای ساختمان قرار دارد و برای خروج از ساختمان عده‌ی زیادی در راه پله هستند، می‌توانید به اتاقی دیگر که امن است و در، پنجره و تلفن دارد بروید؛

– تا زمانی که فرد مسئول امدادسانی به شما اجازه بازگشت به ساختمان را نداده است، این کار را نکنید؛

– تا رسیدن نیروهای امداد، یک یا دو نفر نزدیک در ورودی ساختمان باشند تا مانع ورود افراد شوند؛ (تنها در صورتی که خطر جدی آن‌ها را تهدید نکند)

۲-۵. طوفان‌های زمستانی

پیشگیری

- برای پیشگیری از خطرات احتمالی طوفان‌های زمستانی و برف سنگین، بهتر است به اخبار هواشناسی توجه کنید؛
- در صورت پیش‌بینی برف سنگین و خطرناک شدن مسیر رفت و آمد به کتابخانه، فعالیت کتابخانه را لغو کنید؛
- روزهای پس از آمدن برف و سُردن مسیره‌ها، با پاشیدن نمک و شن مسیر را برای عبور و رفت و آمد به کتابخانه مساعد کنید.

در صورت وقوع حادثه

هوای زمستانی ممکن است برای رفت و آمد کودکان و کتابدار به کتابخانه خطرناک باشد؛ در این حال:

- اگر باد زیاد، برف شدید و یا یخبندان در انتظار باشد، پیاده‌روها و لوله‌ها ممکن است یخ زده باشد و شاخه درخت و سیم برق روی زمین افتاده باشد؛ همچنین باید به ذرات داخل هوا و شیشه‌هایی که ممکن است بر اثر باد خورد شده باشند توجه کرد؛
- باید با خونسردی و منطق شرایط را تحت کنترل قرار داد و به دنبال چاره بود؛
- در صورتی که کتابخانه دچار نقصی شده، به سرعت آن را اطلاع دهید؛
- اگر فردی آسیب دیده است، همان‌گونه که در بخش **سوانح و بیماری‌ها** نوشته شده است، عمل کنید.

۲-۶. زلزله

پیشگیری

- زلزله را نمی‌توان پیش‌بینی کرد، اما می‌توان از صدمات احتمالی آن جلوگیری کرد.
- اتصال مناسب و اصولی قفسه‌های کتاب به دیوار، از واژگونی آن در اثر زلزله

جلوگیری خواهد کرد. سقوط قفسه‌ها بر زمین موجب وارد آمدن صدمه جانی به افراد و به دام افتادن آن‌ها در زیر قفسه شده و در عین حال در صورت قرار داشتن در مسیر خروج، می‌تواند موجب مسدود شده راه خروج شود؛

– برای جلوگیری از واژگونی قفسه‌های کتابخانه، باید آن‌ها را به نحو مناسبی به دیوارها متصل کرد. همان‌طور که در تصویر ۴ مشاهده می‌کنید، از پایه‌های «L» شکل می‌توانید برای اتصال قفسه‌ها به دیوار استفاده کنید.

اتصال قفسه به دیوار با استفاده از پایه‌های «L» شکل

– همچنین بهتر است کتاب‌های سنگین مانند دانش‌نامه‌ها را در طبقات پایین قفسه‌های کتاب بگذارید تا در هنگام وقوع زلزله به بیرون از قفسه پرتاب نشوند و آسیبی به کسی نرسانند.

در صورت وقوع حادثه

برای آمادگی در هنگام وقوع زلزله می‌توانید به لینک‌های زیر مراجعه کرده و مطالب آن را بخوانید:

۱- مواجهه با زلزله تهران

۲- زمان وقوع زلزله چه کارهایی باید انجام دهیم؟

۳- پیش، هنگام و پس از وقوع زلزله چه کنیم؟

۲-۷. سیل

پیشگیری

- به پیش‌بینی‌ها و اخبار هواشناسی توجه کنید (خصوصاً اگر کتابخانه در منطقه سیل‌خیز قرار دارد)؛
- در صورت هشدار برای سیل، کتابخانه را تعطیل کرده و آمادگی لازم را داشته باشید؛
- اگر احتمال آمدن سیل وجود دارد، کتاب‌ها و وسایل کتابخانه که ممکن است در سیل خراب شوند را در ارتفاع (برای مثال بالای قفسه‌ها کتاب) قرار دهید؛
- برای جلوگیری از ورود آب به داخل کتابخانه، پایین در و لبه‌های پنجره را با کیسه‌های شن و ماسه ببوشانید.

در صورت وقوع حادثه

برای آمادگی در هنگام وقوع سیل می‌توانید به لینک‌های زیر مراجعه کرده و مطالب آن را بخوانید:

۱- در سیل چگونه زنده بمانیم؟

۲- در هنگام مواجهه با سیل چه کنیم؟

۳- انیمیشن‌های سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر

تهران در رابطه با سیل

- هم‌چنین خواندن مقاله حمایت عاطفی از کودکان و نوجوانان پس از رخداد‌های طبیعی برای چنین شرایطی می‌تواند مفید باشد.

۲-۸. سرقت، دزدی و جرم و جنایت

شماره تماس پلیس: ۱۱۰

- اگر متوجه دزدی، سرقت و یا اتفاقی در کتابخانه شدید بهتر است:
- به چیزی دست نزنید و جابجایی انجام ندهید؛
- با فرد مسئول مانند پلیس، تماس بگیرید؛
- تا زمانی که به شما اجازه ندادند، درها را قفل نگه دارید و از ورود افراد عادی جلوگیری کنید؛
- اگر پلیس قرار است بیاید، زمان تقریبی رسیدن‌شان را جویا شوید؛
- زمانی که منتظر پلیس هستید، فهرستی از اقلام گم شده تهیه کنید؛ اما به هیچ چیز دست نزنید.

شماره تماس‌های ضروری

- ۱۱۰: فوریت‌های پلیس
- ۱۱۲: هلال احمر
- ۱۱۵: اورژانس
- ۱۲۱: اتفاقات برق
- ۱۲۲: اتفاقات آب
- ۱۲۳: اورژانس اجتماعی و بهزیستی
- ۱۲۵: آتش‌نشانی
- ۱۹۴: خرابی گاز
- ۱۴۸۰: مشاوره بهزیستی

تجهیزات ایمنی و امدادی مورد نیاز

بهتر است برای عملکرد مناسب به هنگام وقوع حوادث، تعدادی از تجهیزات ایمنی و امدادی اولیه را در کتابخانه داشته باشید.

تجهیزات ایمنی

اولین و مهم‌ترین عضو این گروه، **کیسول آتش‌نشانی** است. لازم است با توجه به مساحت کتابخانه، نوع و تعداد کیسول آتش‌نشانی مورد نیاز را با مشورت با کارشناسان آتش‌نشانی انتخاب کنید.

تجهیزات امدادی

بسیار مهم است که در کتابخانه‌ها، خصوصا کتابخانه‌های کودک **جعبه کمک‌های اولیه** وجود داشته باشد. در این قسمت ضروری‌ترین وسایلی که جعبه‌ی کمک‌های اولیه کتابخانه باید داشته باشد را برای شما نوشته‌ایم:

- چسب زخم در اندازه‌ها و شکل‌های گوناگون
- گازهای استریل در اندازه‌های مختلف
- پد چشمی استریل
- باند در اندازه‌ها و شکل‌های مختلف
- سنجاق قفلی
- دستکش استریل یک‌بار مصرف
- پنس
- قیچی
- پد ضد عفونی‌کننده
- چسب لکوپلاست
- تب‌سنج (با توجه به شرایط کنونی، توصیه می‌شود از تب‌سنج‌های تفنگی استفاده شود)

- بتادین و محلول ضد عفونی کننده
- پماد برای حساسیت های پوستی
- پماد یا اسپری مناسب برای نیش حشرات
- مسکن مناسب برای کودکان و نوجوانان
- داروی سرماخوردگی
- داروی ضد حساسیت

- توجه داشته باشید که این جعبه و محتویات آن باید دور از دسترس کودکان قرار بگیرند.
- کنترل جعبه کمک های اولیه و محتویات آن باید در برنامه کاری شما قرار گیرند؛ زیرا بعضی از داروها را تا تاریخ معینی می توان استفاده کرد.

چک لیست ایمنی در کتابخانه‌ها

موضوع	بله	خیر	نامشخص	توضیحات
۱- آیا حجم و تعداد کتاب‌ها متناسب با قفسه کتابخانه است؟				
۲- آیا محل‌های تیز و برنده داخل کانکس و قفسه‌های کتاب پد گذاری و محافظت شده‌اند؟				
۳- آیا وسایل کتابخانه به گونه‌ای ساخته شده است که برای کودک خطری نداشته باشند؟ برای مثال آیا گوشه‌های میز گرد هستند؟				
۴- آیا قفسه‌های کتاب محکم به دیوار پیچ شده‌اند؟				
۵- آیا میزان روشنایی محیط جهت مطالعه در حد مطلوب است؟				
۶- آیا وسایل غیرضروری روی قفسه‌های کتاب قرار دارد؟				
۷- آیا تعداد کپسول‌های آتش‌نشانی با توجه به فضای مطالعه و محیط به اندازه‌ی کافی وجود دارد؟				

موضوع	بله	خیر	نامشخص	توضیحات
۸- آیا تاریخ شارژ کپسول‌های آتش‌نشانی معتبر است؟				
۹- آیا کتابداران آشنایی لازم (تئوری و عملی) با نحوه کار با سیلنדרهای آتش‌نشانی را طی کرده‌اند؟				
۱۰- آیا کپسول گاز جهت طبخ و یا به عنوان منبع سوخت جهت بخاری گازی خارج از محیط و در فضایی جدا قرار دارد؟				
۱۱- آیا از بست استاندارد و ایمن جهت اتصال شلنگ به کپسول گاز استفاده شده است؟				
۱۲- آیا درب تابلوی برق مورد بازدید قفل شده است؟				
۱۳- آیا تابلوی برق مورد بازدید، از نظر جلوگیری از نفوذ آب باران مناسب است؟				
۱۴- آیا نشانه‌های هشدار، بر روی درب تابلو برق نصب شده است؟				

موضوع	بله	خیر	نامشخص	توضیحات
۱۵- آیا محل استقرار تابلوی برق مورد بازدید از نظر برخورد با وسایل نقلیه، مناسب است؟				
۱۶- آیا بازدید دوره‌ای توسط کارشناسان آتش‌نشانی و مسئول برق و دیگر کارشناسان ایمنی، صورت می‌گیرند؟				
۱۷- اگر برای رسیدن به کتابخانه باید از پله استفاده کرد، آیا امنیت لازم را دارند؟				
۱۸- آیا کتابخانه سیستم گرمایشی/سرمایشی استاندارد دارد؟				
۱۹- آیا پریزهای برق بدون استفاده، دارای روکش و یا محافظ هستند؟				

چک‌لیست سلامت در کتابخانه‌ها

موضوع	بله	خیر	نامشخص	توضیحات
۱- آیا نظافت محیط به‌طور مستمر انجام می‌پذیرد؟				
۲- آیا تهویه هوای اتاق مناسب است؟				
۳- آیا جعبه کمک‌های اولیه در کتابخانه موجود است؟				
۴- آیا وسایل ضروری در جعبه کمک‌های اولیه قرار دارند؟				
۵- آیا تاریخ مواد مصرفی (مانند داروها) به‌طور مرتب کنترل می‌شوند و معتبرانند؟				
۶- آیا جعبه کمک‌های اولیه دور از دسترس کودکان قرار دارد؟				

– جمعیت هلال احمر. (-). چرا باید آموزش ببینیم؟. Retrieved from جمعیت هلال احمر:

<https://khadem.ir/%da%86%d8%b1%d8%a7-%d8%a8%d8%a7%db%8c%d8%af-%d8%a2%d9%85%d9%88%d8%b2%d8%b4-%d8%a8%d8%a8-d-b%8c%d9%86%db%8c%d9%85/%d8%a2%d9%85%d9%88%d8%b2%d8%b4-%d9%87%d9%85%da%af%d8%a7%d9%86%db%8c/>

– طاهری لطفی، ش. (۱۳۸۷). ساختمان و تجهیزات کتابخانه‌های آموزشگاهی. تهران: نشر کتابدار.

– سازمان آتش نشانی ایران. (-). توصیه‌های آتش نشانی. Retrieved from سایت جامع آتش نشانی ایران:

<http://iran12.ir/tag/%D8%AA%D9%88%D8%B5%DB%8C%D9%87%20%D9%87%D8%A7%DB%8C%20%D8%A2%D8%AA%D8%B4%20%D9%86%D8%B4%D8%A7%D9%86%DB%8C>

– افشار، الف؛ بابایی، پ. (۱۳۹۴). آموختن از دیگران: آشنائی با سه سیاست بهداشت و ایمنی. همایش ملی ایمنی در کتابخانه‌ها (p. ۵). تهران: دانشگاه شهید بهشتی.

– مرکز تحقیقات و تعلیمات حفاظت فنی و بهداشت کار. (۱۳۹۷). آیین‌نامه حفاظت و بهداشت عمومی در کارگاه‌ها. تهران: مرکز تحقیقات و تعلیمات حفاظت فنی و بهداشت کار.

– سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور. (۱۳۹۴). برنامه آماده‌سازی مدارس در برابر زلزله. تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

– گروهی از نویسندگان. (۱۳۹۴). ایمنی دانش‌آموزان در مدرسه. پیام ایمنی.

– District Safety Rules & Procedures. (n.d.). Oregon: Deschutes Public Llibrary.

– McComb, B. (2004). Library Security. San Francisco: Linris Design.

- Wilson, P. et al. (2010). Library Security Guidelines Document . LLAMA BES.
- NHS. (2018, March 21). What Should I Keep in my First Aid Kit? Retrived from United Kingdom National Health Service: <https://www.nhs.uk/common-health-questions/accidents-first-aid-and-treatments/what-should-i-keep-in-my-first-aid-kit/>

